

Recenzja

M. F. BOJKO. 1999. **Analiz brioflory stepnoj zony Evropy**. 180 str., 6 ryc. Mięka opr., format 20,3 × 14,0 cm. Fitosociocentr, Kijev. Cena: nie podano. ISBN 966-7459-22-2.

Równoległe z opublikowaniem książki przedstawiającej rozmaite aspekty fitocenologicznej roli mszaków w szacie roślinnej stepów europejskich¹, M. F. Bojko opublikował drugie komplementarne opracowanie, w którym zajmuje się wszechstronną analizą brioflory tej formacji roślinnej. Zasadniczą część książki poprzedza dość krótkie wprowadzenie omawiające historię badań briologicznych na stepach ukraińskich i rosyjskich oraz podające podstawowe informacje o tej unikatowej na naszym kontynencie formacji. Na podstawie dominacji określonych typów roślinności autor dzieli całą strefę stepową na trzy podstrefy: trawiasto-ostnicową, bylicowo-ostnicową i pustynną piolunowo-bylicowo-ostnicową. Natomiast w sensie geograficznym wyróżnia w niej 4 podprowincje: przyczarnomorską, dolnodońską, zawołżańską i przedkaukaską.

W wyniku wieloletnich badań autor stwierdził na stepach Ukrainy i Rosji łącznie 310 gatunków mszaków. Jest to więc formacja uboga pod względem florystycznym w porównaniu z innymi obszarami Europy, z wyraźną dominacją mchów (277 gat.), podczas gdy wątrobowce (17 gat.) i glewiki (1 gat.) stanowią znacznie skromniejszy element jej brioflory. Autor opisał 3 nowe dla nauki formy mchów: *Leptobryum pyriforme* fo. *multigemmiferum*, *Pseudoleskeella nervosa* fo. *emarginata* i *Amblystegium riparium* fo. *bifidinervium*. Niestety te nowo wyróżnione taksony są nieważnie opublikowane, gdyż pozbawione są diagnoz w języku łacińskim. Jak się można było spodziewać we florze stepowej dominują gatunki z rodziny *Pottiaceae* (56 gat.), *Bryaceae* (31 gat.) i *Brachytheciaceae* (20 gat.), a wśród rodzajów *Bryum* (24 gat.), *Sphagnum* (17 gat.) i *Orthotrichum* (10 gat.). Arydowy charakter flory stepowej autor określa przy pomocy oryginalnego indeksu rodzinnego *Pottiaceae/Amblystegiaceae*, który dla badanego obszaru wynosi 2,8. Pierwsza z tych rodzin obejmuje przedstawicieli związanych głównie z obszarami suchymi, podczas gdy w drugiej zdecydowanie przeważają gatunki wodne i bagienne.

Autor poddaje brioflorę stepów również szczegółowej analizie fitogeograficznej i ekologicznej. Dominującą rolę odgrywają w niej gatunki reprezentujące element borealny, leśny i arydowy, które w sumie stanowią blisko 87% całej flory. Sporo miejsca poświęca autor ustaleniom prawidłowości między udziałem różnych form życiowych a rozmaitymi parametrami siedliskowymi, takimi jak wilgotność, nasświetlenie, trofizm i skład chemiczny podłoża.

Bardzo interesujące są rozważania autora na temat pochodzenia i historii formowania się brioflory stepowej, w której wyróżnia on 5 etapów, przy czym zdaniem autora współczesna flora uformowała się w pliocenie. Niestety są to w większości spekulacje, poparte wątłymi dowodami. W zakończeniu autor zajmuje się współczesnymi antropogenicznymi przemianami brioflory stepowej oraz problemami związanymi z jej ochroną.

Oba opracowania brioflory stepowej Europy stanowią bardzo ważny przyczynek do europejskiej literatury briologicznej ze względu na wszechstronność i wieloaspektowość przeprowadzonych analiz. Wielka szkoda, że bariera językowa będzie główną przeszkodą w upowszechnianiu tych interesujących wyników badań. Na szczęście krótkie i napisane raczej mało poprawną, ale wystarczająco komunikatywną angielszczyzną, streszczenie powinno przybliżyć główne tezy książki także czytelnikom nie znającym języka rosyjskiego. – RYSZARD OCHYRA, *ul. Gołaska 15/25, PL-30-619 Kraków, Polska*.

¹ Patrz recenzja R. Ochyry, *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* **11(2)**: 262 (2004).